

УДК 378: 793.3]:001.891

Людмила Андрошук

АНАЛІЗ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В СИСТЕМІ ХОРЕОГРАФІЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано наукові дослідження в системі хореографічно-педагогічної освіти в Україні. Здійснено класифікацію у відповідності до наукової спеціальності. Представлено вагомі результати деяких дисертаційних досліджень в системі хореографічно-педагогічної освіти, результатом яких стало обґрунтування інноваційних засад процесу фахової підготовки майбутніх вчителів хореографії у відповідності до викликів сучасного суспільства на основі історичного досвіду та кращих здобутків сучасної науки. Обґрунтовано роль досліджень в становленні хореографічно-педагогічної освіти.

Ключові слова: наукові дослідження, хореографічно-педагогічна освіта, наукова спеціальність, результати дослідження.

В статье проанализированы научные исследования в системе хореографически-педагогического образования. Осуществлена классификация в соответствии с научной специальностью. Представлены весомые результаты некоторых диссертационных исследований в системе хореографически-педагогического образования, результатом которых стало обоснование инновационных основ процесса профессиональной подготовки будущих учителей хореографии в соответствии с вызовами современного общества на основе исторического опыта и лучших достижений современной науки. Обоснована роль исследований в становлении хореографически-педагогического образования.

Ключевые слова: научные исследования, хореографически-педагогическое образование, научная специальность, результаты исследования.

In modern educational space of Ukraine a great attention is paid to scientific researches of the professional training of future teachers of Choreography. In the article scientific researches in the system of choreographic and pedagogical education are analyzed and we made a classification due to scientific specialty, the actuality and the results of the researches are determined.

In the article the results of some dissertational researches are presented in the system of choreographic and pedagogical education, it has become a background of innovative conditions of the process of future teachers of choreography professional training due to the demands of modern society basing on the history and modern science achievements. The role of the researches is grounded in the choreographic and pedagogical education, that lies in the

improving the quality of future teachers of choreography training.

Key words: *scientific researches, choreographic-pedagogical education, scientific specialty, results researches.*

У різні етапи становлення вищої освіти навчання хореографії перебувало у різних статусах, поки не було віднесене в окремий напрям – хореографічно-педагогічну освіту, що забезпечила збалансоване поєднання освітньої хореографічної і педагогічної підготовки. У сучасному освітньому просторі України спостерігається підвищена увага до наукових досліджень з проблеми професійної підготовки майбутніх учителів хореографії в системі хореографічно-педагогічної освіти, оскільки саме вчитель-митець здатний забезпечити ефективність процесу реалізації творчого потенціалу підростаючого покоління засобами танцювального мистецтва.

Проблемі мистецької освіти присвячено ряд досліджень, зокрема: засадам розвитку особистості засобами мистецтва (І. Зязюн, О. Комаровська, Г. Падалка, О. Реброва, О. Рудницька, О. Олексюк, О. Отич, С. Соломаха та ін.); проблемам хореографічного навчання та виховання (В. Богута, О. Бурля, С. Забрєдовський, П. Коваль, Я. Рева, О. Таранцева, П. Фриз, Т. Чурпіта та ін.), історичним аспектам становлення та розвитку мистецької освіти в Україні (Т. Благова, О. Вільхова, О. Комаровська, О. Жиров, Т. Сідлецька, В. Черкасов, В. Шеремета та ін.).

При всій увазі науковців до проблеми підготовки педагога-хореографа, вивченню наукових досліджень в системі хореографічно-педагогічної освіти відповідно до етапів її становлення не приділяли належної уваги. Аналіз еволюції наукових досліджень в сфері хореографічно-мистецької педагогіки дає змогу виявити кращі здобутки та окреслити перспективи розвитку системи хореографічно-педагогічної освіти в Україні.

Мета дослідження – проаналізувати наукові дослідження в системі хореографічно-педагогічної освіти.

Для досягнення поставленої мети були поставлені наступні завдання:

- здійснити класифікацію досліджень у відповідності до наукової спеціальності;
- представити вагомі результати деяких дисертаційних досліджень;
- обґрунтувати роль досліджень в становленні хореографічно-педагогічної освіти.

Аналіз процесу становлення хореографічно-педагогічної освіти в Україні дозволив виокремити наступні його етапи: аматорський (50–80-і роки ХХ століття; підготовчо-професійний (1989–2000, відкриття спеціалізації «Хореографія»); етап становлення (2001–2010, введення спеціальності хореографія); етап модернізації (2011–2016). Захист дисертаційних досліджень викладачів набув системного характеру на етапі становлення та модернізації хореографічно-педагогічної освіти України та

дозволив вийти на новий рівень процесу підготовки майбутнього вчителя хореографії.

Наукові дослідження в системі хореографічно-педагогічної освіти здійснено:

Зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки (Благова Т. О. [2], Жиров О. А. [6], Повалій Т. А.)

Зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання (Волкова Ю. І. [4], Ростовська Ю. О. [10]).

Зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (Андрощук Л. М. [1], Пархоменко О. М. [9], Сердюк Т. І. [11], Таранцева О. О. [13], Чернишова А. М. [14]).

Зі спеціальності 13.00.07 – теорія та методика виховання (Богута В. М. [3], Гончаренко Ю. В. [5], Сизоненко В. А. [12], Куценко С. В. [7]).

Зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка (Мартиненко О. В. [8]).

Зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання, 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (Реброва О. Є.).

Зупинимось докладніше на аналізі наукових досліджень.

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри хореографії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Благова Тетяна Олександрівна захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки на тему «Розвиток мистецьких дисциплін у навчальних закладах Полтавщини (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.)» у 2006 році. Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Хомич Лідія Олексіївна.

Автором дослідження розглянуто основні тенденції, особливості змісту і форм організації викладання мистецьких дисциплін у системі загальної і професійної освіти на Полтавщині другої половини ХІХ – на початку ХХ ст. Окреслено можливості творчого використання позитивного історико-педагогічного досвіду у сучасній практиці загальноосвітніх і професійних шкіл [2].

Доцент кафедри хореографії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Жиров Олександр Анатолійович захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки на тему «Розвиток української народної хореографії у мистецько-педагогічній спадщині та діяльності К. Василенка (50–90 роки ХХ ст.)» в 2007 році. Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України Бойко Алла Микитівна, завідувач кафедри педагогіки Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Цінним в науковому дослідженні є

узагальнення досвіду К. Василенка у педагогічній діяльності у вищій школі та в хореографічних колективах, що є важливим у відображенні процесів еволюції хореографічно-педагогічної освіти України [6].

Здобувач кафедри музичного мистецтва та хореографії ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського Волкова Юлія Ігорівна захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання на тему «Формування художньо-комунікативних умінь майбутніх учителів музики і хореографії» у 2016 році. Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету музичної та хореографічної освіти ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського Білова Наталія Костянтинівна.

Волкова Ю. І. в результаті дослідження теоретично обґрунтувала, розробила та експериментально перевірила методику формування художньо-комунікативних умінь майбутніх учителів музики і хореографії. Важливим є практичне значення результатів проведеного дослідження, яке полягає у впровадженні спецкурсу «Форми й засоби художньої комунікації в мистецько-освітньому середовищі». Дисертаційне дослідження становить частину комплексного наукового проекту «Теоретичні та методичні засади розвитку хореографічно-педагогічної освіти в Україні» Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (номер державної реєстрації 0115U000603) [4].

Викладач кафедр музичної педагогіки і хореографії Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя Пархоменко Олександр Миколайович захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти на тему «Формування балетмейстерських умінь майбутніх вчителів хореографії у процесі фахової підготовки» захищена в 2016 році. Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Ростовський Олександр Якович.

Процес постановки танцю на всіх етапах його створення (від зародження ідеї до презентації хореографічного твору) є потужним джерелом розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії. Дослідження Пархоменко О. М. має теоретичну та практичну цінність в контексті реалізації завдань сучасної системи освіти, адже в ньому теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено модель формування балетмейстерських умінь майбутніх учителів хореографії у процесі фахової підготовки. Актуальним є виокремлення трьох змістових домінантних ліній, які визначали напрямки формування балетмейстерських умінь: «Світ хореографічного мистецтва» спрямувала студентів на пізнання та розкриття різних граней хореографічного мистецтва; «Я в хореографічному мистецтві» забезпечила введення студентів у світ власної

хореографічної діяльності; «Я в балетмейстерській діяльності» стимулювала подальший розвиток балетмейстерських умінь студентів [9].

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри хореографії Бердянського державного педагогічного університету Сердюк Тетяна Іванівна захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти на тему «Формування художньо-естетичного досвіду майбутніх учителів хореографії» в 2009 році. Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри образотворчого мистецтва Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова Шевнюк Олена Леонідівна.

Результатом дослідження стала розробка моделі формування художньо-естетичного досвіду студентів вищих педагогічних навчальних закладів, яка функціонує на основі взаємодії когнітивного, аксіологічного, праксеологічного структурних компонентів та експериментальна перевірка якої підтвердила її ефективність. Дослідження є надзвичайно цінним для сучасної педагогічної науки, адже цілеспрямований процес формування художньо-естетичного досвіду сприяє підготовці високоосвіченого фахівця в галузі хореографічної освіти [11].

Доцент кафедри хореографії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Таранцева Олена Олександрівна захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти на тему «Формування фахових умінь майбутніх учителів хореографії засобами українського народного танцю» в 2002 році. Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу мистецької освіти Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України Соломаха Світлана Олександрівна.

Автор дослідження репрезентує педагогічні умови формування фахових хореографічних умінь майбутніх учителів засобами українського народного танцю, що є надзвичайно цінним для розробки стратегії національно-патріотичного виховання вчителя-митця. Відповідно до Указу Президента України «Про стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2016–2020 роки) національно-патріотичне виховання дітей та молоді має стати одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства. Тому дане дослідження сприяє збереженню кращих культурних та педагогічних традицій українського народного хореографічного мистецтва в процесі фахової підготовки майбутнього вчителя хореографії [13].

Аналіз дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук дозволили класифікувати, визначити актуальність та результати досліджень в системі хореографічно-педагогічної освіти.

Класифікацію досліджень здійснено у відповідності до наукової спеціальності: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки; 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання; 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти; 13.00.07 – теорія та методика виховання; 13.00.08 – дошкільна педагогіка.

Актуальність досліджень в системі хореографічно-педагогічної зумовлена суперечностями між соціальним запитом на підготовку вчителя хореографії нового покоління та традиційною системою підготовки педагогічних кадрів; потенціалом хореографічного мистецтва у формуванні творчої особистості та недостатнім його використанням в системі освіти; метою і завданнями інноваційної системи хореографічно-педагогічної освіти та традиційним змістом і методиками викладання предметів хореографічного циклу.

Отже, наукові дослідження відіграли важливу роль в становленні хореографічно-педагогічної освіти, зокрема:

- забезпечили ефективність процесу становлення інноваційної системи хореографічно-педагогічної освіти;
- сприяли обґрунтуванню інноваційних засад процесу фахової підготовки майбутніх вчителів хореографії;
- вдосконалили науково-методичне забезпечення хореографічно-педагогічної спеціальності;
- сприяли підвищенню якості процесу підготовки майбутніх учителів хореографії в системі хореографічно-педагогічної освіти;
- забезпечили підвищення якісного складу профільних кафедр на етапі становлення (2001-2010) та модернізації (2011–2016) хореографічно-педагогічної освіти України.

В результаті дослідження:

У відповідності до наукової спеціальності здійснено класифікацію досліджень в системі хореографічно-педагогічної освіти: 1) хореографічно-педагогічні дослідження зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки; 2) хореографічно-педагогічні дослідження зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання; 3) хореографічно-педагогічні дослідження зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти; 4) хореографічно-педагогічні дослідження зі спеціальності 13.00.07 – теорія та методика виховання; 5) хореографічно-педагогічні дослідження зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка.

Представлено вагомі результати деяких дисертаційних досліджень в системі хореографічно-педагогічної освіти, результатом яких стало обґрунтування інноваційних засад процесу фахової підготовки майбутніх вчителів хореографії у відповідності до викликів сучасного суспільства на основі історичного досвіду та кращих здобутків сучасної науки. Ряд досліджень присвячені навчанню та вихованню молодших школярів та дошкільників засобами хореографічного мистецтва, що вдосконалило

процес підготовки майбутнього вчителя хореографії до роботи з дітьми.

Обґрунтовано роль досліджень в становленні хореографічно-педагогічної освіти, яка полягає у підвищенні якості процесу підготовки майбутніх учителів хореографії в системі хореографічно-педагогічної освіти, про що свідчать їх результати. Дослідження здійснювали викладачі хореографії, що забезпечило підвищення якісного складу профільних кафедр на етапі становлення (2001–2010) та модернізації (2011–2016) хореографічно-педагогічної освіти в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук Л. М. Формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії: автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Андрощук Людмила Михайлівна; Ін-т вищої освіти АПН України. – К., 2009. – 20 с.
2. Благова Т. О. Розвиток мистецьких дисциплін у навчальних закладах Полтавщини (друга половина ХІХ – початок ХХ століть): автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Благова Тетяна Олександрівна: Житомирський державний університет імені Івана Франка. – Житомир, 2006. – 26 с.
3. Богута В. М. Формування хореографічних творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку у позашкільних навчальних закладів: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Богута Валентина Миколаївна; Ін-т пробл. виховання АПН України. – К., 2014. – 19 с.
4. Волкова Ю. І. Формування художньо-комунікативних умінь майбутніх учителів музики і хореографії: автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.02 «Теорія та методика музичного навчання» / Волкова Юлія Ігорівна; Націон. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2016. – 22 с.
5. Гончаренко Ю. В. Естетичне виховання учнів початкових класів у процесі хореографічної діяльності: автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Гончаренко Юліана Володимирівна: Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2009. – 23 с.
6. Жиров О. А. Розвиток української народної хореографії у мистецько-педагогічній спадщині та діяльності К. Василенка (50–90 роки ХХ ст.): автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Жиров Олександр Анатолійович: Житомирський державний університет імені Івана Франка. – Житомир, 2007. – 26 с.
7. Куценко С. В. Формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії засобами народно-сценічного танцю: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Куценко Сергій Володимирович : Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань, 2015. – 20 с.

8. Мартиненко О. В. Педагогічні умови формування хореографічних умінь дітей 5–6 річного віку в дошкільних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / Мартиненко Олена Володимирівна; Ін-т пробл. виховання АПН України. – К., 2005. – 19 с.
9. Пархоменко О. М. Формування балетмейстерських умінь майбутніх вчителів хореографії в процесі фахової підготовки хореографії: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Пархоменко Олександр Миколайович ; Націон. пед. університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2016. – 22 с.
10. Ростовська Ю. О. Формування педагогічних переконань майбутніх учителів музики і хореографії у процесі методичної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 «Теорія та методика навчання музики і музичного виховання» / Ростовська Юлія Олександрівна; Націон. пед. університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2005. – 23 с.
11. Сердюк Т. І. Формування художньо-естетичного досвіду майбутніх учителів хореографії: автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Сердюк Тетяна Іванівна; Націон. пед. університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2009. – 24 с.
12. Сизоненко В. А. Виховання наполегливості та впевненості в молодших школярів засобами хореографічного мистецтва: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Сизоненко Вікторія Анатоліївна; Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. – Умань, 2014. – 22 с.
13. Таранцева О. О. Формування фахових умінь майбутніх вчителів хореографії засобами українського народного танцю : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Таранцева Олена Олександрівна; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2002. – 20 с.
14. Чернишова А. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії: автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Чернишова Анна Михайлівна ; Житомир. держ. у-т імені Івана Франка. – Житомир, 2014. – 24 с.